

політики, розвиток соціального партнерства, і багато інших проблем, від вирішення яких залежить побудова соціальної державності в Україні.

1. Шестакова Е. Реформирование системы социальной защиты населения в странах Восточной Европы // МЭ и МО. – 2007. - № 1. – С. 15-23. 2. Багмет М., Шклярський Ю. Миколаївська модель управління соціальним захистом населення // Соціальна психологія. – 2003. - № 1. – С. 160-167. 3. Про поширення досвіду Миколаївської області у сфері соціального захисту населення: Постанова КМУ України від 22 листопада 1999 р. № 2118 // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 7. – С.100-120. 4. Іщенко О. Актуальні питання розвитку місцевого самоврядування на сучасному етапі // Вісник Національної академії державного управління. – 2004. - № 3. – С. 333-339. 5. Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки: Послання Президента до Верховної Ради України // Стратегія економічного розвитку України. – 2002. - № 2(9). – С. 3-34. 6. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.97 // Відомості Верховної Ради України. – 1997. - № 24. 7. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.99 // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 20-21. – С.426-443.

Н. М. Шеременко

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Стаття присвячується актуальним аспектам політичної соціалізації в сучасній Україні. Розглядаються засоби масової комунікації як інститут політичної соціалізації, особливу увагу приділено Інтернету як найбільш перспективному агенту політичної соціалізації в інформаційному суспільстві.

Ключові слова: політична соціалізація, ЗМІ, інформатизація, віртуалізація, Інтернет

Прогресивні та регресивні процеси в політичному житті будь якої держави тісно пов'язані з якісними характеристиками та динамічними показниками політичної соціалізації як окремої людини, так і суспільства в цілому. Зміни, які відбулися зі здобуттям України незалежності, вимагають пошуків нових для українського суспільства шляхів соціалізації людини, відмінних від звичних радянському суспільному укладу. Активізація політичних та суспільних рухів в світі, глобалізаційні процеси, що охоплюють європейські держави, економічна криза, з якою світ зіткнувся восени 2008 року в сукупності зі складностями державотворчих процесів та відсутністю чіткої національної ідеї, яка могла б згуртувати суспільство в єдиний організм роблять дослідження особливостей політичної соціалізації з подальшою розробкою рекомендацій по виявленню найбільш пріоритетних шляхів її реалізації актуальним завданням сучасної політичної науки.

Особливості політичної соціалізації, динаміка її перебігу, результативність багато в чому визначають успішність демократичних перебудов в суспільстві, ступінь розвитку національної та громадянської самосвідомості. Не

викликає сумнівів, що стан політичної соціалізації та розвиток політичної системи знаходяться в тісній взаємозалежності. Політична соціалізація виступає фактором збереження та розвитку політичної системи, однак за умови недбалого ставлення до цього важливого процесу він може виступити передумовою дестабілізації суспільства. Так само політична система з її інститутами є джерелом формування політичної соціалізації особистості. Особливо це актуально для суспільств, що трансформуються, зокрема для України.

Проблеми політичної соціалізації розглядалися багатьма видатними соціологами та політологами, такими як Д.Істон, Дж.Денніс, С.Верба, Г.Алмонд, П.Бурд'є, В.Бебик, О.Гуменчук. З позицій різних наук формулювались визначення політичної соціалізації. Так, за визначенням українського політолога В.Бебика, політична соціалізація - це "процес засвоєння індивідом (групою) правових, соціальних і психічних норм політичної поведінки, системи цінностей політичної культури, які притаманні цьому суспільству". [1, с. 228]. Оскільки процес політичної соціалізації передбачає не лише пасивне засвоєння навичок, його не можна розглядати лише як процес впливу політичної системи на індивіда з метою вкорінення в його свідомість позитивних установок оцінювання системи. Політична соціалізація передбачає активність людини. Можна сказати, що це сукупність процесів становлення політичної поведінки особистості та прояву політичної активності, залучення індивіда до цінностей, знань, рольових зразків, які дозволяють адаптуватися до політичного життя суспільства.

В період, коли колишня система цінностей була зруйнована, а нові політичні цінності національного відродження, засновані на принципах демократії ще не закріпились в масовій свідомості ми спостерігаємо кризу політичної соціалізації.

Як зазначає Гедікова Н.П, в процесі адаптації людини до політики спостерігаються дві зовні взаємопротилежні тенденції. З одного боку від політичного розвитку особи залежить творення соціально-економічного та політичного буття, існування та оновлення всіх інститутів держави та громадянського суспільства, тому питання політичної соціалізації усвідомлюється як нагальна суспільна потреба. З іншого боку, через гальмування соціально-політичних змін, невпевненість у майбутньому більшості громадян поширюються різноманітні форми відчуження людини від держави, її інститутів, політичних партій, від усього, що пов'язане з політичною сферою суспільства.[2]

Широке розповсюдження отримали втрата довіри до влади, офіційних політичних структур, відмова їх підтримувати, політичний абсентеїзм, зневіра у тому, що особиста участь може вплинути на політичний процес.

На даному етапі існує свого роду когнітивний дисонанс в оцінюванні дійсності. Жаданий державний суверенітет, управління суспільством на демократичних засадах більшість населення усвідомлює як велику цінність, як мету, до якої прагнули у процесі перебудови суспільства. Але при цьому реальний шлях до демократичних перетворень виявився

набагато складнішим. Проголошення незалежності не вирішило одночасно багато економічних та суспільних питань. Невиправдані очікування, перш за все в буденній сфері, низький рівень життя більшості населення, різка диференціація доходів та інші економічні проблеми породжують такі масові настрої, як байдужість та навіть ненависть. Щодо сфери політичної побутує думка, що політика – це «брудна справа», в основному завдяки не завжди коректній поведінці публічних політичних лідерів. Нескінченні ток-шоу за участю відомих політиків, хоча і являються виявом демократичних процесів в Україні, і формально слугують їх розвитку, насправді формують неадекватне сприйняття політичної дійсності. Взаємні звинувачення політиків у корупції, зв'язках з кримінальними колами, відсутність елементарної етики переговорів створюють вкрай негативне враження про сферу політичного, утверджують думку про надмірну складність реалізації демократичних принципів на теренах нашої держави, декларативність верховенства права, що не сприяє процесу перетворення людини на патріотичного, відповідального громадянина своєї держави з високим рівнем політичної свідомості та культури, що власне і є кінцевою метою політичної соціалізації.

Процес політичної соціалізації проходить в більшій мірі стихійно, оскільки влада ще не здолала стереотипи політичної соціалізації радянських часів. Її соціальні інститути та структури, як і раніше, звертаються до патерналістських та конформістських уявлень, орієнтацій та переконань, як це було властиво для гегемоністського типу політичної соціалізації, що є характерним для тоталітарних, закритих систем. За відсутністю цілісної концепції політичної соціалізації особи з боку державних інститутів, одним з важливіших агентів політичної соціалізації стають засоби масової комунікації. Функціонування ЗМК у сучасній Україні має свої особливості. Передбачені бути інструментом гармонізації відносин в суспільстві, ЗМК часто-густо виконують зовсім протилежну роль – виступають засобом маніпулювання аудиторією в інтересах ділових кіл та політичної еліти. Такий стан зумовлений неможливістю на даному етапі розвитку повної незалежності ЗМК. З одного боку вітчизняні мас медіа попадають під контроль з боку інституту влади, як було заведено з радянських часів, з іншого – вимушені шукати підтримки в бізнесових колах, оскільки неспроможні забезпечити себе повністю фінансово. Як результат – переважання пропагандистських та розважальних функцій ЗМК за рахунок науково-освітньої. Проте, навіть, виступаючи від імені певної еліти, мас-медіа, в першу чергу, є «вікном» у політичне життя суспільства, через яке аудиторія має можливість відслідковувати соціально-політичні події, робити висновки, зіставлення, закріплювати моделі політичної поведінки, тобто вони забезпечують безперервний процес політичної соціалізації.

Особливим агентом політичної соціалізації виступає мережа Інтернет, яка є невід'ємною складовою сучасного інформаційного простору. За кількістю користувачів Інтернет невпинно наближається до традиційних ЗМК, як ми можемо бачити по результатах дослідження кількості українських користувачів Інтернет, зробленого дослідницькою компанією

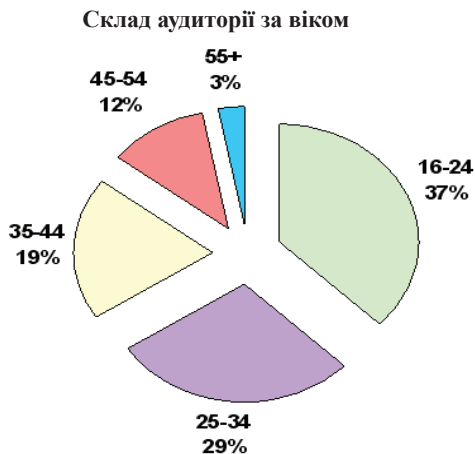
Gemius Україна. (див. рис.1)

За даними дослідження *gemiusAudience*

Як бачимо, наразі кількість українських інтернет користувачів у грудні 2008 року перевищувала 7 мільйонів осіб. А це 15% від всього населення України (за даними перепису населення від 01.01.2009)[3] і на 30% більше ніж за аналогічний період минулого року.

На рис.2 дані дослідження *gemiusAudience* [4], які демонструють віковий розподіл користувачів Інтернет. Так, ми бачимо, що 66% користувачів це найактивніша суспільна група у віці 16-34 років.

За даними дослідження *gemiusAudience*

Політична соціалізація в мережі відрізняється деякими особливими рисами. По-перше, цей процес в значно більшому ступені стихійний,

у порівнянні з традиційними медіа. Сама структура мережі сприяє цій стихійності. Підґрунтям спілкування в Інтернеті є цілковита анонімність користувача, якщо, звісно, він не бажає іншого. З одного боку мережа відкриває доступ до різноманітнішої інформації, дозволяє будь яким особам, соціальним групам, представникам партій оприлюднювати свої суспільно-політичні погляди. Тобто за допомогою Інтернету навіть найменш численні угруповання можуть бути репрезентовані в суспільстві та абсолютно відкрито висловлювати свої погляди, що робить мережу одним з головних інструментів демократизації країни. Однак подібна свобода має і інший бік. Наприклад під час виборів Інтернет стає величезним простором для чорного піару саме завдяки його не контрольованості.

Відмічається також популярність Інтернет в якості джерела соціально-значимої інформації в процесі політичної соціалізації. Ця популярність ґрунтується на таких властивостях Інтернет, як доступність, оперативність (долі секунди потрібні для отримання первісної інформації) та інтерактивність (можливість зворотного зв'язку).

Однією з особливостей політичної соціалізації в Інтернет є те, що мережа в якості агента політичної соціалізації виступає одночасно і як мас медіа (поширює інформацію, як ціннісно-нейтральну, так і емоційно забарвлену) так і за виконує функцію референтних груп, неформальних об'єднань, тобто сприяє засвоєнню політичних знань та навичок політичної поведінки за допомогою неформального спілкування у інтернет-спільнотах, які репрезентують тенденцію віртуалізації суспільства.

Отже, процес входження особистості в політичне життя, тобто політична соціалізація, має неабияке значення для формування демократичної правової держави, оскільки саме від окремої людини, від її активної політичної поведінки як члена суспільства може залежати вирішення багатьох суспільних і політичних проблем.

На даному етапі, зі зменшенням ролі сім'ї та державних установ як інститутів політичної соціалізації людини, об'єктивно збільшується роль засобів масової комунікації як агентів політичної соціалізації, серед яких, на думку автора, з поглибленням інформатизації та віртуалізації суспільства Інтернет має шанси стати чи не найвпливовішим.

1. Бебик В.М. Базові засади політології. – К., 2000. – 383 с. 2. Політична соціалізація особистості в період демократизації українського суспільства 1999 года. Автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / Н.П. Гедікова; Одес. держ. юрид. акад. – О., 1999. – 19 с. 3. Всеукраїнський перепис населення 2001. Наявна чисельність населення у 2008 році // <http://www.ukrcensus.gov.ua/news/article;913/> 4. Аудиторія Уанета в январе 2009 // <http://www.gemius.com.ua/ua/raporty/2009-03/01>